

Boris Neljak

PREGLED ZASTUPLJENOSTI NASTAVNIH TEMA U TJELESNOM I ZDRAVSTVENOM ODGOJNO-OBRAZOVNOM PODRUČJA OSNOVNIH I SREDNJIH ŠKOLA

1. UVOD I PROBLEM

Davno je znano da se svako ljudsko biće rađa s genotipski određenim sposobnostima, koje se u čovjeka tijekom života mnogostruko razvijaju. Tu biološku privilegiju može zahvaliti izrazito razvijenom središnjem živčanom sustavu, koji je u evolutivno kratkom razdoblju izrazito povećao funkciju primanja, procesiranja i pohranjivanja informacija. Pritom od ukupne količine pohranjenih informacija veliki se broj odnosi na ljudska znanja, koja se u međuzavisnom odnosu sa sposobnostima razvijaju od prapočetaka ljudske vrste do danas. Za provjeru navedene tvrdnje dostatno je usporediti razine znanja i sposobnosti neandertalaca, kromanjonaca s ljudskim bićima iz doba feudalizma ili dvadesetog stoljeća da se u potpunosti uvjerimo u njihovu izrazitu međuovisnost. Sažimajući navedeno o stalnoj sprezi između količine i kakvoće ljudskog znanja s jedne strane, i stupnja razvijenosti sposobnosti s druge strane, mogla bi se postaviti smisljena tvrdnja koja ukazuje: **ljudsko znanje i sposobnosti evolutivno se povećavaju brzinom međuovisne progresije** (Neljak, 1993.).

Identična se analogija može značajno preslikati na školski sustav, što podrazumijeva i njegov segment tjelesne i zdravstvene kulture. Zbog toga je za dalje promišljanje značajno naglasiti da pojmovi spoznaja i znanje nisu sinonimi, već su znanja u školskom sustavu didaktički oblikovane spoznaje ljudske vrste. Iskazano jednako vrijedi i za motorička znanja, jer se njihova funkcija očituje izravno u obrazovnom zadatku nastavnog procesa, a neizravno u antropološkom i odgojnom zadatku. Kako obrazovnu svrhu motoričkih znanja uvijek prati činjenica da su sve nastavne teme-motorička znanja, sredstva za razvoj motoričkih sposobnosti, osmišljen je jedan rad koji daje pregled zastupljenosti nastavnih tema kod učenica i učenika tijekom školovanja.

2. DISKUSIJA

Važeći nastavni planovi i programi tjelesnog i zdravstvenog odgojno-obrazovnog područja od prvog razreda osnovne do četvrtog razreda srednje škole imaju 779 pojedinačnih nastavnih tema koje se ponavljaju kod muške i ženske populacije. Plan je napisan prije 25 godina i od tada se nije značajnije mijenjao, osim nekoliko relativno manjih intervencija na tekstu. Međutim, četvrt stoljeća poprilično je dugo vremensko razdoblje u kojem se zbivaju mnoge promjene kod djece i mladeži unutar svih segmenata antropološkog statusa. Neke od njih su veće, neke manje, ali njihova sumacija može značajno utjecati na primjerenost nekih nastavnih tema, zbog čega bi valjalo provesti dublju analizu koja zahtjeva mnogo više vremena i prostora. Zato će se u ovom radu dati samo prikaz zastupljenosti broja nastavnih tema po nastavnim cjelinama u planovima i programima tjelesnog i zdravstvenog odgojno-obrazovnog područja kod učenica i učenika osnovnih i srednjih škola.

U tablici 1. prva kolona je poslužila za ispisivanje (po abecednom redu) popisa svih nastavnih cjelina od prvog razreda osnovne do četvrtog razreda srednje škole. U drugoj i četvrtoj koloni prikazan je ukupan broj nastavnih tema po nastavnim cjelinama tijekom školovanja posebno kod učenica i kod učenika, pri čemu se brojevi u zagradama odnose na zbroj nastavnih tema iz određene cjeline navedenih pod razrednu nastavu. Taj zbroj iskazan je u postocima (kolone tri i pet), koji po svakoj nastavnoj cjelini kazuje koliki je njihov udio u ukupno ponuđenim sadržajima tijekom školovanja.

Tablica 1. Zastupljenost nastavnih tema u planovima i programima tjelesnog i zdravstvenog odgojno-obrazovnog područja kod učenica i učenika osnovnih i srednjih škola

NASTAVNE CJELINE	FREKVENCIJA NASTAVNIH TEMA PO NASTAVNIM CJELINAMA KOD UČENICA	POSTOTAK NASTAVNIH TEMA PO NASTAVNIM CJELINAMA KOD UČENICA	FREKVENCIJA NASTAVNIH TEMA PO NASTAVNIM CJELINAMA KOD UČENIKA	POSTOTAK NASTAVNIH TEMA PO NASTAVNIM CJELINAMA KOD UČENIKA
01 Bacanje	12	2.51	18	4.02
02 Bacanje i hvatanje	(4)	0.84	(4)	0.89
03 Bacanje, hvatanje i gađanje	(13)	2.71	(13)	2.90
04 Borilačke strukture	8	1.67	10	2.23
05 Borilačke vježbe	-	-	15	3.35
06 Dizanje i nošenje	(6)	1.25	(6)	1.34
07 Hodanje i trčanje	(20)	4.18	(20)	4.46
08 Igre	(17) + 91 = 108	22.55	(17) + 130 = 147	32.81
09 Kotrljanje i kolutanje	(13)	2.71	(13)	2.90
10 Kovrtljaji, koluti	-	-	3	0.67
11 Motoričke i borilačke strukture	3	0.63	-	-
12 Opće pripremne vježbe	(4) + 8 = 12	2.51	(4) + 8 = 12	2.68
13 Penjanje, upori, potpori i kovrtljaji	-	-	6	1.34
14 Penjanje, upori, visovi, ravnotežni položaji	-	-	6	1.34
15 Penjanje, puzanje i provlačenje	(15)	3.13	(15)	3.35
16 Plesne strukture	(9) + 99 = 108	22.55	(9) + 21 = 30	6.70
17 Preskoci	(7) + 10 = 17	3.55	(7) + 6 = 13	2.90
18 Preskoci, vis, upor	-	-	5	1.12
19 Ravnotežni položaji	13	2.71	7	1.56
20 Sastav (parter)	1	0.21	-	-
21 Sastav (vis)	1	0.21	-	-
22 Skakanje	(20)	4.18 %	(20)	4.46 %
23 Skokovi	16	3.34	16	3.57
24 Trčanje	32	6.68	30	6.70
25 Upor, vis	3	0.63	-	-
26 Upori	3	0.63	-	-
27 Vis, upor	3	0.63	-	-
28 Vis, upor, penjanje	28	5.85	17	3.79
29 Visovi, iskreti i prekopiti	-	-	2	0.45
30 Višenje i upiranje	(15)	3.13	(15)	3.35
31 Vučenje, potiskivanje i nadvlačenje	(5)	1.04	(5)	1.12
UKUPNO	479	100 %	448	100%

Pregledom naziva nastavnih cjelina može se vidjeti da su neke cjeline pojmovno bliskih naziva kao primjerice; 25 - Upor, vis, 26 – Upori, 27 - Vis, upor, 28 - Vis, upor, penjanje, ili 01 - Bacanje, 02 - Bacanje i hvatanje, 03 - Bacanje, hvatanje i gađanje, pa bi se nakon uvida u pripadajuće im nastavne teme one mogle objediniti. Nadalje, pojmovi upor i upori pojavljuje se u

nazivu sedam, a vis i visovi u šest nastavnih cjelina što je vjerojatno suvišno, pogotovo kada se izvrši uvid u broj njima pripadajućih nastavnih tema u svim nastavnim cjelinama.

Također je vidljivo da se cjeline značajno razlikuju po broju nastavnih tema, pa tako od ukupno 31 nastavne cjeline osam ih ima tijekom školovanja tri ili manje nastavnih tema (0.63% i manje), a didaktika nas uči da je nastavna cjelina velika količina nastavnog znanja svrstanog u nastavne teme. To je uočljivo kod nastavnih cjelina: 10 - Kovrtljaji, koluti, 11 - Motoričke i borilačke strukture, 20 - Sastav (parter), 21 - Sastav (vis), 25 - Upor, vis, 26 - Upori, 27 - Vis, upor, 29 - Visovi, iskreti i prekopiti. Kako istodobno upravo ove cjeline imaju nastavne teme samo kod učenica ili samo kod učenika, olakšano je pridruživanje bliskim nastavnim cjelinama.

Slijedi opaska o nastavnoj cjelini plesovi, koja kod učenica ima isti broj nastavnih tema kao cjelina igre, a i kod učenika je relativno slično stanje. To je zasigurno neproporcionalan odnos uvažavajući i činjenicu da je važeći plan i program projektiran kao «izbornik» nastavnih sadržaja, pa bi bilo potrebno osigurati određenu kvantitativnu mjernost između nastavnih cjelina.

3. ZAKLJUČAK

U ovom radu dan je prikaz zastupljenosti broja nastavnih tema po nastavnim cjelinama u planovima i programima tjelesnog i zdravstvenog odgojno-obrazovnog područja kod učenica i učenika osnovnih i srednjih škola. Prikaz je opisan stručnom inspekcijom tijekom koje su istaknuti neki tipični primjeri o kojima bi valjalo promisliti prigodom jedne dublje analize.

Sigurno da bi se takvim analizama (uz nove znanstvene spoznaje) moglo pridonijeti povećanju broja onih informacija koje su odgovorne za čistoću i svrsishodnost nastavnog procesa. Na ovakav način provedene potvrde stanja, moguće nadopune i izmjena, temelji su argumentirane promjene planova i programa nastave tjelesne i zdravstvene kulture u 21. stoljeću.

4. LITERATURA

1. Beiner, F. (1992). *Zur individualisierung des Lernprozesses*. Düsseldorf: Pädagogischer Verlag Schwann.
2. Findak, V., Metikoš, D., Mraković, M., Neljak, B. i F. Prot (1997). Procjene vrijednosti sadržaja tjelesne i zdravstvene kulture u osnovnoj školi. *Kineziologija*, 22(2):61-69.
3. Mraković, M., D. Metikoš, V. Findak (1993). Theoretical model of classification of motor knowledge. *Kineziologija*, 25(1-2):132-140.
4. ***Nastavni plan i program za osnovne škole u Republici Hrvatskoj - Plan i program tjelesne i zdravstvene kulture, Glasnik Ministarstva prosvjete, kulture i športa Republike Hrvatske, Zagreb, 1995.
5. Neljak, B.: Motorička znanja u funkciji dobi. Zbornik radova 2. ljetne škole pedagoga, Rovinj, 29-31, 1993.
6. ***Plan i program tjelesne i zdravstvene kulture za gimnazije, tehničke škole i srednje stručne škole, Ministarstvo prosvjete, kulture i športa, Zagreb, 1992.